

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Р.О. Тарасенко, кандидат технічних наук

Розглянуто питання формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів як системи інформаційних компетенцій. Визначено зміст інформаційних компетенцій, які відображають сутність інформаційної підготовки майбутніх перекладачів. Наведено перелік провідних асоціацій та установ, які здійснюють формування стандартів з інформаційної грамотності. Представлено узагальнення інформаційних компетенцій інформаційної грамотності в межах стандартів IFLA. Здійснено порівняльний аналіз змісту інформаційних компетенцій перекладача із європейськими та міжнародними стандартами.

Інформаційна компетентність, інформаційні компетенції перекладача, освітній стандарт, стандарт інформаційної грамотності.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ключовими ознаками нинішнього етапу розвитку України є розширення міждержавних контактів, зміцнення співпраці в політичній, економічній, науковій, культурній та інших сферах діяльності з країнами близького та далекого зарубіжжя. Невід'ємною умовою успішної реалізації такої співпраці є забезпечення мовної комунікації між представниками різних країн і культур. Ця обставина обумовлює необхідність підготовки висококваліфікованих фахівців з перекладу, здатних професійно здійснювати адекватну передачу інформації як головного об'єкту їх діяльності. Тому інформаційна компетентність є невід'ємною складовою професійної компетентності перекладача, що підтверджується тенденціями підготовки цих фахівців у найрозвиненіших країнах світу.

Мета статті – розглянути питання формування інформаційних компетенцій майбутніх перекладачів у контексті міжнародних стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми. Поняття інформаційної компетентності на теоретичному та методичному рівнях досліджували багато науковців. Зокрема, серед вітчизняних дослідників цим питанням опікувалися О.Аніщенко, С.Балакірова, Н. Баловсяк, П.Беспалов, Н.Гендіна, Д. Грицьков, Р.Гуревич, А.Зав'ялов, М.Загорний, О.Зайцева, В.Котенко, А.Семьонов, О.Спірін, О.Падалка, Л.Пейчева, С.Трішина, А.Хуторской, А.Чміль та ін. Питанням формування інформаційної грамотності, розробки стандартизованих вимог до її формування присвячені роботи зарубіжних дослідників Г. Акінара, Ф. Блина, С. Брюса, Р. Каллена, Э.М. Кампоса, С. Кэмпбелла, М. Ламуру, Х. Лау, Я. Саарті.

Окремі аспекти професійної підготовки майбутніх перекладачів висвітлені в працях Р.Зорівчак, І.Корунця, Л.Латишева, С.Панова та ін. Однак, пи-

тання формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів у контексті міжнародних стандартів не було предметом окремого дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід освітніх систем багатьох зарубіжних країн показує, що одним із шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами, інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на компетентнісний підхід та створення ефективних механізмів його запровадження. На думку сучасних педагогів, саме набуття життєво важливих компетентностей може дати людині можливість орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному ринку праці, подальшому здобутті освіти [1, с. 6]. Актуальність зазначених аспектів запровадження компетентнісного підходу в освіті спонукало до розгляду в межах дослідження питання про набуття майбутніми перекладачами знань, умінь і навичок роботи з інформацією як процесу формування інформаційної компетентності. Відповідно до стандартів вищої освіти, що відображають єдині вимоги до змісту освіти і фахових компетентностей, та на основі аналізу освітньо-кваліфікаційних характеристик, навчальних планів, програм навчальних дисциплін підготовки майбутніх перекладачів на ОКР «Бакалавр» і ОКР «Магістр» визначили перелік та зміст інформаційних компетенцій, які є складовими їхньої інформаційної компетентності. Зокрема:

- інформаційно-пошукова компетенція (і.п.к) - забезпечується здатністю вибирати різні типи інформаційних джерел (словники, глосарії, мовні корпуси, інформаційні бази тематичних матеріалів, аудіо/відео матеріали тощо) відповідно до типу вирішуваної задачі, формувати запити для отримання релевантної інформації, здійснювати ефективний пошук інформації різними засобами комунікації (в першу чергу, з використанням технічних і програмних засобів);

- інформаційно-технологічна компетенція (і.т.к) - передбачає уміння здійснювати технологічну підтримку процесу перекладу шляхом інтегрування відповідних програмних продуктів, використання вибраних інформаційних баз (словники, глосарії, мовні корпуси, інформаційні бази тематичних матеріалів, аудіо/відео матеріали) із застосуванням необхідних технічних засобів;

- інформаційно-технічна компетенція (і.тех.к) - передбачає знання і розуміння можливостей та сфери застосування технічних засобів для забезпечення технологічного процесу отримання, обробки, передачі, збереження інформації як об'єкту перекладацької діяльності;

- інформаційно-аналітична компетенція (і.а.к) - означає здатність перекладача визначати потребу в інформації для вирішення професійної задачі, уміння оцінити отримані відомості (перевірити їх достовірність, точність, своєчасність, доцільність) та організувати їх у формі, максимально зручній для сприйняття та використання, уміння проводити порівняльний аналіз відповідних мовних явищ у вихідній і цільовій мовах;

- інформаційно-редакційна компетенція (і.р.к) - передбачає уміння усувати семантичні, стилістичні, прагматичні, граматичні, лексичні, орфографічні похибки результатів перекладацької діяльності;

– інформаційно-тематична компетенція (і.тем.к) - визначає уміння формувати базу довідкових матеріалів для здійснення перекладу і компенсації браку мовних, тематично-галузових та фонових знань;

– інформаційно-правова компетенція (і.прав.к) - базується на знанні законодавчих і нормативно-правових актів отримання та використання інформації; розумінні етичних, національних і протокольних особливостей поведінки та професійної діяльності; дотриманні прав інтелектуальної власності щодо інформаційних ресурсів, які є об'єктом та результатом перекладацької діяльності.

Однак, в умовах інтеграції України до світової освітньої системи, особливий інтерес становить співставлення вітчизняних та зарубіжних вимог до формування інформаційної компетентності у фахівців. При цьому слід відзначити прагнення світової спільноти до вироблення єдиних підходів до формування цієї компетентності у майбутніх фахівців шляхом розробки та запровадження відповідних стандартів. На сьогодні найбільшими напрацюваннями в цьому напрямі можна вважати цілу низку стандартів, розроблених бібліотечними асоціаціями, об'єднаними в межах Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (IFLA), провідними з яких є: Association of College and Research Libraries (ACRL, США), Association of School Libraries (AASL, США), Society of College, National, and University Libraries (SCONUL, Великобританія), Australian and New Zealand Institute for Information Literacy (Австралія).

Стандарти, розроблені вказаними асоціаціями, за назвами визначають підходи до формування «інформаційної грамотності». Зокрема стандарт, розроблений асоціацією ACRL, має назву «Information Literacy Competency Standards for Higher Education». Тому постає потреба у впорядкуванні понятійно-термінологічного апарату в галузі інформаційної підготовки, визначення деяких термінологічних особливостей, які лежать в площині співставлень понять «інформаційна компетентність» та «інформаційна грамотність». Переклад англійського терміну «information literacy» на інші мови викликає певні труднощі. Дослівний переклад цього терміну – «інформаційна грамотність» – в багатьох країнах не відображає в повній мірі освітньої задачі з формування відповідних знань, умінь та навичок в галузі інформаційних технологій через аналогії з елементарними навичками. Пошук відповідного перекладу цього терміну фахівцями в галузі інформації в різних країнах триває. Досить широкого вжитку набув дослівний переклад цього терміну, але в переважній більшості європейських країн перевага надається іншому варіанту – «компетенції» [2, с.9]. Виходячи із означеного, співставлення термінів «інформаційна компетентність» та «інформаційна грамотність» дозволяє вважати адекватним порівняння сутності підходів до їх формування.

Спільною рисою стандартів IFLA з формування інформаційної грамотності, є наявність тотожних вимог до компетенцій, які можна згрупувати в межах трьох основних компонентів інформаційної грамотності (компетентності):

I. *Отримання інформації* (користувач відбирає інформацію раціона-

льно і ефективно).

1. Визначення та формулювання потреби в інформації.

- визначає або усвідомлює потребу в інформації;
- вирішує зробити щось для її пошуку;
- виражає і визначає необхідність інформації;
- ініціює процес пошуку.

2. Знаходження інформації.

- ідентифікує і оцінює потенційні джерела інформації;
- розробляє стратегії пошуку;
- знаходить обрані ним джерела інформації;
- відбирає і забезпечує отримання знайденої інформації.

II. *Оцінювання інформації* (користувач оцінює інформацію критично і компетентно).

1. Оцінка інформації:

- аналізує, вивчає і забезпечує отримання необхідної кількості інформації;

- узагальнює та інтерпретує інформацію;
- відбирає і синтезує інформацію;
- оцінює точність і релевантність інформації.

2. Організація інформації:

- систематизує і категоризує інформацію;
- групує і організовує отриману інформацію;
- визначає, яка інформація краща і корисніша.

III. *Використання інформації* (користувач застосовує/використовує інформацію точно і творчо).

1. Використання інформації.

- знаходить нові шляхи передачі, подання та використання інформації;
- застосовує отриману інформацію;
- освоює/вбирає інформацію як власне знання;
- представляє інформаційний продукт.

2. Передача й етичне використання інформації.

- усвідомлює правила етичної використання інформації;

- дотримується правил легального використання інформації;

- передає продукт навчання з дотриманням законів про інтелектуальну власність;

- дотримується відповідних норм оформлення прав інтелектуальної власності [2, с.13].

При цьому варто зазначити, що наведені компетенції визначають інформаційну грамотність для вищої освіти в цілому. З огляду на уніфікацію підходів до формування інформаційної підготовки фахівців, виокремлені компетенції для перекладача, безумовно, мають узгоджуватися з вимогами цих стандартів. Більш співставним буде порівняння інформаційних компетенцій перекладачів в межах Європейської магістерської програми (EMT), яка розробляється Єврокомісією як стандарт для майбутніх перекладачів з метою уніфікації вимог до їх навчання. Запропонована програма передбачає формування шести компетентностей, однією з яких

є інформаційна [4]. До неї включені уміння: визначати потреби в інформації та документації; розробляти стратегії для документальних і термінологічних досліджень; вибирати і обробляти інформацію, релевантну для певної задачі (документальної, термінологічної, фразеологічної); розробляти критерії оцінки документів, доступних в Інтернеті або на будь-якому іншому носії, тобто вміння оцінити достовірність документального джерела (і.а.к); ефективно використовувати інструменти і пошукові системи (наприклад, термінологічне програмне забезпечення, електронні корпуси, електронні словники) (і.п.к); архівувати власні документи ((і.т.к).

Отже, аналіз сутності й структури цієї компетентності дозволив виявити спільні риси із виокремленими раніше інформаційно-пошуковою, інформаційно-аналітичною та інформаційно-технологічною компетенціями.

Водночас, зміст ще двох компетентностей, тематичної та технологічної, включених до Європейської магістерської програми, передбачають формування знань та умінь, які також безпосередньо стосуються інформаційної підготовки майбутніх перекладачів. Зокрема, тематична компетентність передбачає вміння пошуку відповідної інформації для кращого розуміння тематичних аспектів документа; розширення власних знань в галузі спеціалізації (володіння системою понять, методами аргументації, прийомами презентації, мовного контролю, термінології тощо) (і.тем.к). Технологічна компетентність включає знання ефективного та швидкого використання та інтегрування ряду програмних продуктів для коригування тексту, здійснення перекладу, використання термінології, форматування результатів роботи, документальних досліджень (наприклад, обробка тексту, перевірка орфографії та граматики, збереження перекладів в пам'яті, термінологічна база даних) (і.т.к, і.р.к); вміння створювати і управляти базою даних і файлами (і.тем.к); вміння здійснювати переклад вихідного матеріалу, представленого в різних форматах і на різних технічних носіях (і.тех.к, і.т.к). Деталізація цих компетентностей дозволила провести аналогію з інформаційно-технологічною, інформаційно-технічною, інформаційно-тематичною та інформаційно-редакційною компетенціями.

З метою виявлення рівня співвідношення виокремлених інформаційних компетенцій майбутніх перекладачів з вимогами міжнародних стандартів до інформаційної підготовки фахівців у системі вищої освіти, систематизували їх у таблиці 1.

Аналіз таблиці свідчить про достатній рівень відповідності у підходах до формування інформаційних компетенцій майбутніх перекладачів, визначених національними освітніми стандартами та світовими стандартами інформаційної грамотності. При деталізованому співставленні змістових аспектів цих компетенцій, у стандартах IFLA прослідковується зміщення акцентів у площину аналітичної діяльності з інформаційними ресурсами, зокрема, всебічний аналіз потреб в інформації, виявлення особливостей джерел інформації та способів її отримання, підбір потрібних технологій її використання тощо.

При цьому вважаємо необхідним врахування ряду концептуально важливих ідей щодо формування інформаційної компетентності, визначених Хесусом Лау за результатами аналізу стандартів [3, с.13]:

1. Співвідношення інформаційних компетенцій перекладачів з вимогами міжнародних стандартів

Інформаційні компетенції за вітчизняними освітніми стандартами	Інформаційні компетенції за стандартами IFLA	Європейська магістерська програма	
		Компетенції в межах інформаційної компетентності	Компетенції в межах інших компетентностей
інформаційно-пошукова	отримання інформації	інформаційно-пошукова	
інформаційно-аналітична	оцінювання інформації	інформаційно-аналітична	
інформаційно-технологічна	використання інформації		інформаційно-технологічна
інформаційно-технічна			інформаційно-технічна
інформаційно-редакційна			інформаційно-редакційна
інформаційно-тематична			інформаційно-тематична
інформаційно-правова			

- в структуру навчальних планів освітніх установ мають бути включені дисципліни з інформаційної грамотності у статусі обов'язкових;

- усунути надмірність інформації при визначенні необхідного і достатнього мінімуму інформаційних знань, умінь і навичок у складі курсів з інформаційної грамотності;

- розробити засоби контролю за ефективністю навчання, включаючи використання стандартів інформаційної грамотності як інструментів, що дозволяють обмежити зміст інформаційної підготовки і забезпечити оцінку якості навчання.

Висновки. Отже, виокремлення інформаційної компетентності як однієї з ключових, що визначає рівень професійних якостей та здатність забезпечувати виконання професійних завдань, передбачає узгодження зі світовими стандартами підходів, змісту, спрямованості її формування у майбутніх перекладачів. Адаптація до вимог світових освітніх стандартів можлива через систему вдосконалення структури та змісту підготовки майбутніх перекладачів.

Перспективи подальшого дослідження. Враховуючи адаптацію стандартів інформаційної грамотності у багатьох країнах світу, доцільно провести поглиблений аналіз змісту задекларованих знань, умінь та навичок, адаптувати їх до особливостей національної системи освіти та асимілювати позитивні аспекти в систему підготовки перекладачів шляхом вдосконалення навчальних планів та змісту навчальних дисциплін.

Список літератури

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: "К.І.С.", 2004. – 112 с.
2. Хесус Лау. Руководство по информационной грамотности для образования на протяжении всей жизни. – М.:МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2006. – 45 с.
3. Информационная грамотность: международные перспективы / под ред. Х. Лау. Перевод с английского – М.: МЦБС, 2010. – 240 с.
4. Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication. Brussels, January 2009. – 7 p.

Рассмотрены вопросы формирования информационной компетентности будущих переводчиков как системы информационных компетенций. Определено содержание информационных компетенций, отражающих сущность информационной подготовки будущих переводчиков. Приведен перечень ведущих ассоциаций и учреждений, осуществляющих формирование стандартов по информационной грамотности. Представлены обобщения информационных компетенций информационной грамотности в рамках стандартов IFLA. Осуществлен сравнительный анализ содержания информационных компетенций переводчика с европейскими и международными стандартами.

Информационная компетентность, информационные компетенции переводчика, образовательный стандарт, стандарт информационной грамотности.

The article deals with the question of the formation of information competence of translators as system of information competencies. The content of information competencies that reflect the essence of the information of future translators according to the standards of higher education is defined. The list of leading associations and institutions engaged in the formation of standards for information literacy is given. Summarizing information competencies of information literacy competency within standards of IFLA is presented. A harmonization of concepts and terminology in the concepts of "information competence" and "information literacy" is implemented. The content of competencies of the European Master program of future translators according to the examined information skills is structured. The comparative analysis of the content of information competencies of translator with European and international standards is done. The mentioned key aspects of information skills in the context of adaptation to international standards are outlined.

Information competence, information competencies of translators, educational standard, the standard of information literacy.